مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

نویسنده: ن . جلیل زاد ۲۰۲۵/۰۶/۲۴

د ایران، اسرائیل او امریکا جګړه

څوک د دې پروژې شاته ولاړ دی؟
د قدرت جګړه که د منځني ختیځ د بیا جوړونې پروژه؟ ملتونه د هغو دسیسو قربانیان دي چې له هغې ناخبره دي؟
پوښتنه:
ایا هغه څه چې نن د ایران، اسرائیل او امریکا ترمنځ روان دي، رښتیا هم یو دودیزه جګړه ده چې د سیاست او قدرت لپاره ترسره کیږي؟ که دا یوازې د ماجرې بېرونی بڼه ده؟ یعنې، ایا دا جګړې په اصل کې د یوې سترې نړیوالې پروژې انعکاس نه دي؟ یوې داسې پروژې چې غواړي د منځني ختیځ نظم بیا طرحه کړي، او ښایي ایران او اسرائیل هم د دې پیچلي لوبې نیمګړې وسیلې وي؟ که دا خبره سمه وي، نو څوک د دې پروژې تر شا ولاړ دی؟ ایا ملتونه د هغو توطیو قربانیان دي چې خپله یې نه پېژني؟
دا پوښتنه دقیقاً د هغه پیچلي څلور لارې پر سر ولاړه ده چې د یو قرن راهیسې د منځني ختیځ ښکاره او پټې لوبې پکې روانې دي.
ایا دا شخړې یوازې دودیزې سیالۍ دي؟ که دا یوازې د یوې ژورې او پټې پروژې ماسک دی چې غواړي نوی نړیوال نظم رامنځته کړي؟
دا هغه پوښتنه ده چې له ډېرو لسیزو راهیسې ژورفکره تحلیلګر پرې سرګردانه دي؛ خو لا یې هم واضح ځواب نه دی ترلاسه کړی، ښایي ځکه چې خپله لوبه لا پای ته نه ده رسېدلې او نورې پردې لا هم راتلونکې دي. د دې پوښتنې د ځواب لپاره، باید لږ شاته ولاړ شو.
تاریخي ریښې: استعماري نظم او د قدرت لوبې د عثماني خلافت تر سقوط وروسته، انګلستان او فرانسې مصنوعي هېوادونه جوړ کړل (سایکس-پیکو ټرون، ۱۹۱۶)، او همدا کار د منځني ختیځ بنسټ پرېښود چې تل به پکې سیالي او شخړه وي. د ۱۹۴۸ کال اسرائیل جوړېدل هم د همدې پروژې دوام و: د مسلمان مېشتي سیمې په زړه کې یو بېګانه عنصر ځای پر ځای کول، څو تل ناپایداري رامنځته کړي. له همالته پیله، عربان او بیا وروسته ایران د اسرائیل پر ضد شعارونه خپل کړل. خو ننني مسئله یوازې د یهودي دولت او مسلمان هېوادونو ترمنځ جګړه نه ده. کیسه تر دې هم ډېره پیچلې ده.
د کلاسیکو جګړو بدلېدل په هندسي-جیوپولیتیکي پروژو کې د دویمې نړیوالې جګړې وروسته، او په ځانګړې ډول له ۱۹۷۰ لسیزې وروسته، منځنی ختیځ د نړیوالو قدرتونو لپاره یو ژوندی لابراتوار شو.
له مصدق سره کودتا، د عراق او سوریې جګړې، عرب پسرلی — هر ځای یو اصل تکرارپرې: کنټرول شوی ګډوډي. ایا ایران او اسرائیل نن صرف دښمنان دي؟ که دا دواړه د هغو لویو تصمیم نیوونکو مرکزونو وسیلې نه دي چې په واشنګټن، لندن، تل ابیب، یا شاید بیجینګ او مسکو کې ناست دي؟
ایران وایي «مرګ پر اسرائیل.»
اسرائیل برید کوي. امریکا بندیزونه لګوي. ایران بیا مقاومت کوي.
یو تکراري، سترې کوونکی لوبه.
خو اصلي پوښتنه دا ده: ولې دا کړۍ هېڅکله پای ته نه رسېږي؟ ایا واقعاً د کوم لوري لپاره قاطع بریا شوني ده؟
ځواب دا دی: ښایي هېڅوک باید بریالي نه شي، ځکه هدف بریا نه ده؛ هدف دوامداره ګډوډي ده.
لویه پروژه څه ده؟
د سیمې د نظم نوی انجنیري، ډېر خپلواکه تحلیلګر باور لري چې دا لوبه هماغه پروژه ده چې نومحافظه‌کارو امریکایانو د ۲۰۰۰مو کلونو په پیل کې طرح کړه: د منځني ختیځ وېشل په کوچنیو، قومي-مذهبي، او فرقه‌یي دولتونو چې هېڅکله ونه شي کولای یو ځواکمن ضد لویدیځ بلاک جوړ کړي.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارئ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

د ايران او اسرائيل جګړه ـــ که مستقيمه وي يا نيابتي ـــ دقيقاً د همدې پروژې برخه ده.
ايران: يو ستر هېواد، د انرژۍ له عظيمو سرچينو سره، يو لرغونی تاريخ، او د يو قوي ضدلويديځ بلاک جوړولو ظرفيت لري.
اسرائيل: د لويديځ او امريکا ستراتيژيک متحد.
امريکا: هغه قدرت چې غواړي پر انرژۍ او د سوداګرۍ پر لارو واک ولري.
دا دري لوبغاړي په ښکاره يو بل ته مخالف ښکاري؛ خو په پټو سطحو کې ټول هڅه کوي ګډوډي اوږده وساتي نيابتي جګړې، اقتصادي محاصرې، د مذهبي او قومي احساساتو پارونه، ناکامه دولتونه جوړول او نور ګڼ شمير وسايل.
ځوک د دې پروژې شاته دی؟
دلته موضوع نوره هم مبهمه کېږي. نه شو کولای يو شخص يا يو ځانګړی سازمان وښيو. ځيني ګوته د امريکا پوځي-صنعتي کمپلکس يا نړيوال مالي لابيګانو ته نيسي. ځيني دا د «نړيوال پانګوالی» پروژه بولي چې نه ملت پېژني، نه حکومت، يوازې لويو اقتصادي او سياسي ګټو ته ګوري.
خو تر ټولو نازک ټکی دا دی: حتی داسې ښکاري چې ايران او اسرائيل هم ښايي بشپړ نه وي خبر چې دوی د يوې سترې لوبې برخه دي.
ايران فکر کوي چې مقاومت کوي.
اسرائيل فکر کوي چې د بقا لپاره جګړه کوي.
امريکا فکر کوي چې نړيوال نظم ساتي.
خو د لوبې تر ژورو پردو لاندې ښايي ټول يوازې نيمه‌خبر وسايل وي، څو د منځني ختيځ ګډوډي لا اوږده وساتي.
ملتونه؛ د قدرتونو د لوبو اصلي قربانيان په دې منځ کې ملتونه څه کېږي؟ هغوی همېشه قربانيان دي. د سيمې خلک، که په ايران کې وي، که په فلسطين کې، که په لبنان، سوريه يا عراق کې ـــ ټول د همدې ګډوډي په مدار کې ايسار دي.
کورنۍ ورانېږي.
اقتصادونه تباه کېږي.
هيلو ته اور اچول کېږي.
تر ټولو غمجن حقيقت دا دی: هېڅ تضمين نشته چې دا وضعيت به پای ته ورسېږي.
د منځني ختيځ ګډوډي نه يوه پېښه ده، بلکې يو جيوپوليتيکي وسيله ده.
ولې قاطع ځواب نشته؟
ځکه چې دا پروژه په يو وخت کې له څو مختلفو طبقو جوړه ده:
ښکاره سطحه: د ايران او اسرائيل ظاهري دښمني ـــ هويت، مذهب، سياست.
پټه سطحه: د نړيوالو قدرتونو د منابعو او لارو لپاره سيالي.
ژوره سطحه: ګډوډي د اوږدمهاله کنټرول لپاره يو وسيله ده. تر هغه چې دا ټولې سطحې سره ګډې وي، قاطع ځواب ناشونی دی. تحليلګر چې يوازې يوې سطحې ته ګوري، يوازې نيمګړی تصوير وړاندې کوي.
وروستۍ خبره: يوه پوښتنه چې لا هم په پرده کې ده هو، دا جګړې په ظاهر کې سياسي دي؛ خو په ژور کې يوه بله لويه پروژه ده. نه ايران يوازې دا لوبه طرحه کړې ده، نه اسرائيل مطلق کنټرول لري، او نه امريکا پر هر څه پوهېږي.
ټول د يوې پېچلې لوبې برخه دي؛ يوې داسې لوبې چې اصلي لوبغاړي يې ښايي په هغو تياره کوټو کې ناست وي چې نړيوال فکري مرکزونه ورته وايي.
ملتونه بايد بيدار شي.
بايد پوه شي چې دا جګړې نه د آرمانونو لپاره دي او نه د ازادۍ لپاره، بلکې ښايي يوازې د يوه داسې ګډوډ نظم د بقا لپاره وي چې ګټه يې لويو قدرتونو ته رسېږي.
او ښايي همدا دليل وي چې ولې تر اوسه هېڅ سياستوال پرې قاطع ځواب نه دی ورکړی ـــ ځکه هغوی خپله هم په تيارو کې قدم وهي

آرشيف: مطالب نشر شدهٔ ن. جليل زاد

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ